

ŞAKİR SELİM'İN EDEBİ ŞAHSİYETİNE DAİR NOTLAR**Notes on Şakir Selim's Literary Personality****Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR*****ÖZ**

Bu yazıda, önce Kırım Tatar Türklerinin önemli sanatçılarından biri olan Şakir Selim'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş; ardından da sanatçının edebî şahsiyeti üzerinde durulmuştur.

Şakir Selim'in şiirlerinde Kırım Türklerinin tarihinden tutun da günlük yaşantılarına kadar hemen hemen her konuyu görmek mümkündür. Bu bağlamda onun eserleri âdeta Kırım Tatarlarının duygularına tercüman olmuştur.

Henüz iki yaşındayken Kırım Tatarlarının yüreklerinde kapanmaz yaralar açan sürgünü yaşayan Şakir Selim, asla ben duygusuyla hareket etmemiş, tüm şiirlerinde biz duygusunu öne çıkartmıştır.

Hayatının belli dönemlerinde büyük acılar yaşayan, sıkıntılar çeken sanatçı elbette realisttir. Olaylara hep bu pencereden bakar.

Her bilinçli Türk sanatçısı gibi Şakir Selim için de millet olmak, başkalarını taklitten kaçınmak önemlidir. Şair, her fırsatta kendin ol çağrısında bulunmuştur.

Şakir Selim'in edebî şahsiyeti ile ilgili tüm bu konulara eldeki yazıda yer verilmiş ve şairin edebî şahsiyeti, eserlerinden seçilen zengin tanıklı örneklerle dikkatlere sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Çağdaş Türk lehçeleri, Kırım Tatar Türkçesi, Şakir Selim.

ABSTRACT

In this article, firstly it is given information about the life and works of Şakir Selim, who is one of the most important artists of the Crimean Tatar Turk, and then the literary personality of the artist is emphasized.

In Şakir Selim's poems, it is possible to encounter almost every subject, ranging from the history of the Crimean Turk to their daily life. In this sense, the works of Şakir Selim tell fairly the feelings of the Crimean Tatar.

Şakir Selim, who experienced the exile that inflicted a deep wound in the hearts of the Crimean Tatar when he was just two years old, never acted selfishly, and brought we-feeling forward in his poems.

The artist who suffered torment and had troubles in certain periods of his life is of course a realist. He always views the events from this standpoint.

It is important to be a people and avoiding the wannabe for Şakir Selim, like every conscious Turkish artist. The poet issues at every turn a call for 'be yourself'.

In this study, all these points about the literary personality of the poet are mentioned, and the literary personality of Şakir Selim is presented to the attentions with the rich content of examples that have been chosen from his works.

Key words: modern Turkish dialects, Crimean Tatar Turkish, Şakir Selim.

* Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim üyesi. (arzumabayar@windowslive.com)

Kırım Tatar Türklerinin vatanlarından sürgün edilişlerini henüz iki yaşında bir çocukken yaşayan Şakir Selim 10 Nisan 1942'de Kırım'ın Akşeyh Rayonu'nun¹ Büyük As köyünde doğdu.**

Şakir Selim ve ailesi Özbekistan'ın Cambay Kasabasına sürgün edildi. Önce Cambay'da daha sonra da Taşkent'te yaşadı.

Küçük yaşta annesini kaybeden Şakir Selim, altı yaşında köydeki ilkokula başladı. 1958'de ortaokulu bitirerek Semerkant'ta öğretmen okulunda okudu. İki yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Sibiryaya asker olarak gitti. 1965 yılında Semerkant Üniversitesi Filoloji Fakültesinin Rusça bölümüne girdi ve 1971'de buradan mezun oldu.

Şakir Selim, 1971'den itibaren *Lenin Bayrağı* gazetesinin Semerkant muhabiri olarak görev yaptı. Şair, 1989 yılında Kırım'a döndükten sonra da *Dostluk* gazetesinde çalışmaya başladı. Aynı zamanda *Edebiyat ve Sanat* isimli edebiyat dergisinde yazarlık yaptı. Daha sonra da *Yıldız* dergisinde başyazar oldu.

Şakir Selim, 1996 yılında Ankara'da *Kutlu Doğum Haftası* münasebetiyle düzenlenen şiir yarışmasında birinci oldu. Yine aynı yıl Kıbrıs'ta ve Ankara'da düzenlenen *Türk Dünyası Şairleri Şöleninde Arif Nihat Asya Ödülünü* kazandı.

Şakir Selim şairliğinin yanı sıra iyi bir tercümandır. Çok sayıda eseri kendi diline tercüme etmiştir. Yaptığı başarılı tercümelere dolayı ödül bile almıştır. 1997'de Adam Mitskeviç'in *Kırım Sonetleri* isimli eserini Kırım Türkçesine çevirdiği için *Polkul* fondunun *Polonya Ödülünü* kazanmıştır.

1988'de de şaire Kırım Tatar Tiyatrosu grubundakilerle birlikte *Yüksek Devlet Mükâfatı* verildi.

Şakir Selim, 2006'da da *Bekir Çobanzade Edebiyat Mükâfatını* aldı.

Kırım Tatar Edebiyatının sürgünde yetişen neslinin en tanınmış simalarından Şakir Selim, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 18 Kasım 2008'de 66 yaşındayken vefat etti.²

¹ Rayon: mıntıka, bölge, semt.

** Şakir Selim'in hayatı ve eserleri bölümlerinin oluşturulmasında şairin *Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi Türk ve Kırmıttar Edebiyatı Bölümünde* öğretim üyesi olan kızı Dr. Leniyara Selimova'nın katkıları olmuştur. Kendisine teşekkür ederiz.

Sanatı ve Eserleri³

16-17 yaşlarında şiir yazmaya başlayan Şakir Selim'in ilk şiirleri *Lenin Bayrağı* isimli gazetede yayımlandı.

Yazdığı ilk şiirleriyle fark edilen ve aranan bir şair olan Şakir Selim hakkında Enver Selamet *Bizde ya'nı şair doğdı, arqadaşlar! Em nasıl şair ya! Böyle etip şiir yazmaq için pişkin şair olmaq kerek!* demiştir (Osman 1997: 3).

Lenin Bayrağı gazetesinin yazarları Şakir Selim'in eserlerini sabırsızlıkla bekliyor ve hemen yayımlıyorlardı. Çünkü Şakir Selim'in eserleri âdeta Kırım Tatarlarının duygularına tercüman oluyordu.

*Angi şair yırlamadı⁴ öz sözi ile,
Küçükmi o, büyükmi o, öz tuvğan halkın?
Seni menden ziyade, ayt⁵, kim seve bile!
Halkım, seni yırlamağa aqqım bar, aqqım!*
(Selim 1982: 120)

Onun bu yönünü Eldar Seitbekirov *Er bir icatkarnıñ lirikası, felsefesi, mevzusu farklıdır. Ancaq, tüşünce kenişliği noqtaî-nazarından Şakir Selim er birisinden daa da farklı. Onıñ şiiriyetinde Qırım Hanlığı tarihını, tuvğan⁶ er güzelligini, vatanperverlikni ve vatan sevgisini, halqın mentalitetini ve halq acıyisini köre bilemiz.* şeklinde ifade etmiştir (Seitbekirov 2009: 65).

Şakir Selim'in şiirlerinde sevgi çok derin bir şekilde ele alınmıştır. Bu duygu; *anne, sevgili, millet ve vatana* bakış açısıyla işlenmiştir.

²Şakir Selim'in hayatı hakkında bk. Ayder Osman (1997), *Tüşünce*, Tavriya Neşriyatı, s.3-10; Ali İhsan Kolcu (2006), *Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı 1*, 2. bs., Erzurum: Salkımsöğüt Yay., s.566; Fikirde Birlik, "Kırım Tatar Edebiyatından Portreler: Şakir Selim", <http://www.fikirdebirlik.Org/yazdir.asp?yazi=200809005>

³ Şakir Selim'in vatanla ilgili görüşleri ve vatan sevgisini başka bir yazımızda ele aldığımız için bu çalışmamızda sanatçının eserlerindeki bu konu üzerinde durulmamıştır.

⁴yırlamak: 1. (şarkı) okumak, (şarkı), söylemek. 2. Okumak. 3. Şarkı söylemek. 4. Ötmek. 5. Övmek, terennüm etmek.

⁵ aytmak: Söylemek, demek, hikâye etmek.

⁶ tuvmaq: Doğmak.

Şiirlerinde Anne

Şairin eserlerinde *anne* çok önemli bir yer tutmaktadır. Küçük yaşta annesini kaybeden şair, bu acıyı şiirlerinde hep dile getirmiştir. Annesini kaybettiği günün acısını *Anam, Seni Pek Sağındım*⁷ isimli şiirinde şöyle ifade eder:

*Añlamadım: niçün senden ayrılğan künde
Qarışmadı töpemdeki köknen qara yer?*

*Biz, evlâtlar analardan ayrılğan añde
Razı edim, ay ve küneş sönseler eger.*

(Selim 1982a: 19)

Şair için hayat durmuş, kıyamet kopmuştur. Yürekteki acı, tabiatla sembolize edilmiştir. Deryalar, güneş, ay, yağmur, kar, gök, yer kısaca her şey bu acıya eşlik etmelidir. Gün kara bir gündür; bu yüzden de, şaire göre, dünya da karalara bürünmelidir.

Şakir Selim, *ben* duygusuyla hareket eden bir şair değildir. Ancak *anne* çocuk için kutsaldır ve *bene* aittir.

*Anam Seni pek sağındım, şununçün bugün
Tatlı-tatlı oylarımneni⁸ seni anmaqam.*

İfadeleriyle başlayan şiirde annesiyle yaşadıklarını, ondan öğrendiklerini, onunla geçirdiği günleri gözünün önünde canlandırır. Ama burada dikkat çekici olan şairin bu konuda da yaşadığı acıya ortak olanları / anne özlemi çekenleri unutmamış olmasıdır. *ben* diye başladığı satırlarına *biz* diye devam etmiştir. Fakat şair, her zamanki seçiciliğiyle onlar arasından da *sadakatli evlatların* göz yaşlarını dile getirmiştir.

*Razı edim, deryaların suvu yerine
Sadaqatlı evlâtların közyaşı aqsa.*

(Selim 1982a: 20)

Sadakat, şair için son derece önemlidir. Ona göre evlat sadakatli olmalıdır. Anneler için sadakatli evlatların gözyaşları aksa yeridir. Annesinin emeğinin far-

⁷ sağınmak: Özlemek, hasretini çekmek, hasret çekmek.

⁸ oy: Düşünce, düşünme, tefekkür, fikir.

kındadır. Ona olan borcunun ne kadar büyük olduğunun bilincindedir; ama çaresizdir. Bu, bir feryattan öteye gitmez.

*Anasına borc ödemey bahtlı olğan kim?
Borcum bermek için qaydan⁹ alayım seni?!
(Selim 1982a: 21)*

Şair vatana dönüşte *Elvida, elvida, elvida, Anam!* mısraıyla bu kez Cambay'da 1989 yılında annesinin kabri başında onunla vedalaşır. Ölüm bir ayrılıktır ama yine de kabir o ayrılığın bir kavuşmaya döndüğü yerdir. Şimdi sıra en ağır ayrılıktadır. Artık buluşma sadece yürekte... Ancak böylesi ağır bir ayrılığa katlanmak için çok geçerli bir mazeret var: Vatan.

*Soñ kere qabriñniñ otların yulqıtım¹⁰.
Eñ ağır ayrılıq keldi dep sanam¹¹,
Anayım, men Vatan yoluna çıqtım.
(Selim 1997: 52)*

Şair vatana dönmenin mutluluğunu, annesini bırakacağı bu topraklarda şöyle ifade eder:

*Elvida, elvida, elvida, Anam,
Ebedi qalasıñ muacirlikte¹² ...
Vatanga qaytsam¹³ da bir şeyge yanam:
Biz için ayrılıq kene kelmekte.
(Selim 1997: 52)*

Elveda kelimesinin tekrarı ve *yanmak* kelimesi bu ayrılığın şairde bıraktığı duyguyu ifade etmesi açısından önemlidir.

*Qırq yıllıq qabrinden bir sıqım topraq
Aldım da tüyümlep qoydım yavluqqa¹⁴.
(Selim 1997: 52)*

⁹ qaydan: Nereden.

¹⁰ yulqmak: Sökmek, koparmak, çekip koparmak, yolmak.

¹¹ sanmak: Saymak, addetmek, bilmek, sanmak, düşünmek, zannetmek, tasarlamak.

¹² muacirlik: Göçmenlik.

¹³ qaytmak: Geri dönmek.

¹⁴ yavluq: Baş örtüsü, şal, boyun atkısı, mendil.

Şair, annesinin kabrinden bir avuç toprak alır. Aldığı bu toprakla annesinden uzaklarda onu yanında hissedecektir. Ancak bu, yıllar önce sürgünü yaşayan annesi için mümkün olmamıştır. Annesi vatan toprağından yanına almaya fırsat bulamamıştır.

*Qırq dörtte... Menimçün alıp tek qundaq
Sürgünlik yoluna tüşkensiñ, ey-at!
Ecdatlar qabrinden bir sıqım topraq
Almağa sen için olmağan fırsat.*

(Selim 1997: 52)

Kırım sürgünü, her Kırım Tatarı hatta tüm Türkler için önemlidir. Şakir Selim'de de sürgün unutulmaz izler bırakmış, onulmaz yaralar açmıştır. Şair, sürgün gecesini her fırsatta resmedecektir. Burada da yine o geceyi unutmuyor. Çünkü o gece; o apansız ayrılışın, çaresizliğin, hiç kimseyle, hiçbir şeyle vedalaşmadan gidişin resmidir. Şakir Selim bu resmi sık sık gözler önüne serecektir.

Yaz Aqşamı Qarağaç Tübünde başlıklı şiirde anne, fedakârlığı ve gücü temsil eder. Sekiz çocuklu bir annenin savaş yıllarında kocasının yokluğundaki hayat mücadelesi -ailenin hayatından küçük bir bölüm sunularak- derin duygularla işlenmiş; gündelik bir yaşam çok samimi bir üslûpla tasvir edilmiştir. Bu tasvirde dikkat çekici olan annenin iç feryadıdır. Annenin kalbi kırık:

*Anayımniñ qırq qalbin toldurğan-
Sekiz evlat oturğanmız sıqılışıp.*

sorumlulukları çok:

*Anam tize yarınki kün planın,
Bölüştire yapılacaq işlerni:*

gözünde yaş, yüreğinde korku var:

*Şu arada miyav quşniñ sesini
Eşitemiz, qorqıp, susıp qalamız.*

*Bu ses ala anayımniñ esini¹⁵,
Dey:-Yarabbim, sav¹⁶ qaytqaydı babañız...*

¹⁵ es: Akıl.

ama bunları çocuklarına hissettirmemek için elinden geleni yapar:

Ne qorqusun, ne közyaşım bildirmey,
(Selim 1982a: 16)

Şiirlerinde Aşk

Anneye kutsal bakan şairin gözünde kadın, elbette değerlidir. Ona da hak ettiği değer verilmelidir.

Sevip alğan qadınıñ
Külüp tursa gül, narday¹⁷,
“Canım, közüm” demege
Neçün kâde dil barmay?
(Selim 1997: 46)

Aşk onun şiirlerinde geniş bir şekilde ele alınmıştır. Şair tabiata, vatana, ailesine zaten âşıktır. Aşka *zehir olsa da ondan tatmak gerek* anlayışıyla yaklaşan şair, gerek dörtlüklerle gerek beyitlerle bu duyguyu işlemiştir.

Bahar keldi sen de kel yâr,
Qanatlanayım naziña
Kel – Kelüviñ ilham bersin
Tımp¹⁸ qalğan sazıma
(Selim 1997: 74)

Men seni tüşümde öpken ekenim,
Dersiñ ki, leblerim¹⁹ ateşke tiydi.
Niayet, arzuma yetken ekenim-
Közüme sevdalık yaşları iydi²⁰.
(Selim 1982a: 33)

Yarem olsañ, dertleriñe biñ derman tapayım men,
Yaqmaq için aşq otuna canımmı atayım men.
(Selim 1997: 86)

¹⁶ sav: Sağ, sağlam, esen.

¹⁷ narday: Nar gibi.

¹⁸ tınmak: Dinmek, sönmek; sükûnet bulmak, avunmak; yatışmak; susmak.

¹⁹ leb: Dudak.

²⁰ iymek: Dolmak, birikmek.

Qadınlara (Selim 1997: 72) isimli şiirinde de şair ömrün sevincini de kederini de kadınlara bağlayarak, onlarsız yaşamın manasızlığını dile getirmiştir. Yine *Bizim Güzellerde* (Selim 1997: 73) âlemde bütün kızların güzel olduğunu söyler; ama *Ah, baqıp toymadım bizim qızlarğa!* diyerek sevdasındaki ayrımı gizlemez. *Azap verseler de sevmeye değerler*, der. Ama bu güzeller *Bizim Güzeller...* Milletine o kadar âşık ki bunu her fırsatta işliyor. Güzelde de, aşkta da o ayrımı yapıyor.

Qırımtatar Güzelleri (Selim 2009: 103) de şairin güzele bakışındaki samimiyeti -Tatar kızlarının dış güzelliklerinden ve iç dünyalarından hareketle- bütün ayrıntılarıyla ortaya koyduğu bir şiirdir: Sudaq, Taraqtaş, Qutlaq, Qapışhor, Şelen, Tuvaq güzelleri olumlu ve olumsuz yönleriyle resmedilmiştir. Yerine göre inatçı, çalışkan, iffetli, sözünü sakınmayan, yüzleri güneş gibi, belleri kemane...

Sizge Ne Gerek? şairin Kırım kızlarını öne çıkaran bir başka şiiridir.

*Sizge ne gerek?
Sınırsız merametlikmi,
Toylarda²¹ şerametlikmi,
Yigitni beklegen bahtımı,
Sevgiden kurulğan tahtımı?
Alñız bizim qızlardan!*

(Selim 1982a: 26)

Şiirlerinde Biz/Millet Bilinci

Şakir Selim *ben* değil, *biz* bilinciyle hareket eden, öyle düşünen, öyle hissedilen bir şairdir. Şakir Selim'in bu yönünü Eldar Seitbekirov şöyle ifade ediyor: *Şakir ağa büyük bir aveslik ve isteknen Qırımniñ çeşit köşelerine bara edi. O yerlerde vatandaşlarını qaar-qasevetini ve meselelerini beraberlikte çezmege tırışa²² edi. Ve bu insanlar oña inana ediler* (Seitbekirov 2009: 66).

*Halqım halqım- dep yazsañ da
Halqniñ seni tanımaz,
Şair dostım, adımıñı
Halqnen birge atmasañ.*

²¹ toy: Düğün.

²² tırışmak: 1. Özenmek, elinden geleni yapmak. 2. Gayret etmek, çabalamak, çalışmak.

*Atta güzel şiirlerini
Oquğanlar tapılmaz²³,
Halqniñ er bir ağır yükün
Halqnen birge tartmasa²⁴*

(Selim 1997: 89)

Ona göre sözler değil, yaşayış önemli. Biraz sonra ifade edeceğimiz gibi Ayder Osman'ın tespitindeki samimiyet çok gerçekçi. O, halkın derdini, tasasını, sevincini her yönüyle yüreğinde hisseden; hissettiğini ifade edebilen bir şairdir. Kendisi zaten halkın yüreğinde var olabilmek için bunun şart olduğunu ifade ediyor. Şair şiirlerini yazış maksadını da şu mısralarla anlatıyor:

*Şiir yazmaq birinci vazife
Değildir, inanıñ, şairçün.
Eğer borc şiirmen ödelse,
Yüz divan yazardım hayırçün...*

(Selim 1997: 88)

Milletine karşı kendini bu kadar sorumlu hisseden bir şair karşılığını mutlaka alacaktır. Eldar Seitbekirov *Qırım'ğa köçken soñ, şairniñ bediî eserlerine, şiiriyetine bütün Türkî memleketlerde yüksek qıymet kesildi. Daa sağ ekende şairge "canlı klassigimiz" unvanı berilgen edi.* der (Seitbekirov 2009: 67). Her şeye rağmen şair, mütevazılığını hiçbir zaman kaybetmez. Rüstem Müyedini onun bu yönüyle ilgili bir hatırasını şöyle anlatıyor: *Şakir Selim alçaq gönüllü bir adam edi. Yazıcılarımızniñ bir toplaşuvında bir arqadaşımız Şakirge bir şerefli unvan berilmesi için Kiyevge müracaat yollanılmasını teklif etti. Şakir bu meselege qatiyen qarşı turdı ve müzakerege bile qoymadı. Lâkin onıñ edebî emegi bir unvan berilmesine degerli edi* (Müyedini 2009: 20).

Ayder Osman onun bu yönüyle ilgili bir hatırasında şöyle diyor: *Men bundan çoq yıllar evel Şakirge: "Vaqtı kelip, Eşref Şemi-zadeniñ edebiyatta taşığan yükü seniñ omuzlarına tüşer" -degen edim. Şakir eyecanlanıp: "Yo-oq, öyle şey aytma. Eşref Şemi-zade qayda da, bizler qaydamız?" -degen edi* (Selim, 1997: 9).

Şakir Selim'in şiirlerinde tüm bu duygularla beraber derin bir sorumluluk duygusu da dikkatleri çekmektedir. Şair, bir sorumluluk duygusu içerisinde. Fert önce ailesine, sonra vatanına milletine karşı kendisini sorumlu hisseder. Şairde bunu adım adım görmek mümkün. Şakir Selim, halkını şiirleriyle yürek-

²³ tapmak: Bulmak.

²⁴ tartmak: Çekmek.

lendirebilirse, yönlendirebilirse, halkın yaşam tarzında değişiklikler oluşturabilirse, onların zihinlerinde yeni yollar açabilirse kendini başarılı addeden bir insan. Bunu da aslında her sahada yapmaya çalışıyor. Sadece siyasî konularda yazmıyor. Toplumunu her bakımdan eğitmeye çalışıyor.

Ayder Osman, *Tüşünce* adlı eserin *Ön Sözü*nde Şakir Selim'le tanışmasının ardından onunla ilgili izlenimini şöyle ifade ediyor: *Bu derecede samimî ve açık adam bir zaman yalan aytmaz, bir zaman aynecilik²⁵ yapmaz. Onnî açuvı²⁶ da quvançı da qayğısı da ayretlenilecek derecede samimî.* (Selim 1997: 4) Şair gerçekten de bu samimiyetini her konuda şiirlerine yansıtmıştır. Yeri gelmiş çocuk olmuş, yeri gelmiş âşık; bazen pişmanlıklarını anlatmış bazen yüreği umutla dolmuş... Zaman zaman kendine, milletine kızmış... Durumunu kabullenememiş, isyan etmiş; sonra kanaatkâr bir kul olup yürekte şükretmiş... Ama her duyguda, ne olursa olsun, samimiyetini ortaya koymuş. Çünkü onun derdi de mutluluğu da aynı noktada birleşiyor: Vatan, millet.

Şair, insanların samimi olmalarını ister. Çünkü mutluluğun sırrını samimiyette görür. O, içinden geçenleri, hissettiklerini açıkça ifade eder ve herkesi de böyle olmaya davet eder. Söylenmeyen sözlerin söylenenlerden çok olduğunu, bunun da bizi mutlaka rahatsız edeceğini şu mısralarla anlatıyor:

*Ayılğan çoq sözlerden
Ayılmağan sözler çoq.
Olar bir kün bizlerge
Sançılırlar²⁷ olup oq.*

*Matem künü qalbimizni
Sara keder ve yanıq:
Sağ olğanda rahmetlige
Kerek sözni aytmadıq.*

(Selim 1997: 46)

Şaire göre sevgimizi de nefretimizi de kızgınlığımızı da en samimi hâlimizle ifade etmeliyiz. Bu, insanlığın gereğidir. Aksi takdirde pişmanlık kaçınılmaz olacaktır. Duygular, düşünceler dürüstçe, yerinde ve zamanında ifade edilebilirse fertler mutlu olur. Bu da toplumun mutlu olması demektir. Duygularımızı rahatça ifade edemediğimiz sürece inliyoruz. Çünkü söylenmeyen sözler zaman içinde

²⁵ aynecilik: Hilekârlık, dolandırıcılık, düzen, dolap, hile.

²⁶ açuv: Kin, garez, hınç, öfke, hiddet.

²⁷ sançmak: 1. Sokmak, batırmak, saplamak. 2. Kesmek, parçalamak, kırmak.

içimizde büyüyor, büyüdükçe de bizi rahatsız ediyor. Bu ana tema şu mısralarda da yerini bulur:

*Aq sût kibi ömürge
İç birimiz toymaymız.
“Anam, seni sevem” degen
Üç söz aytıp olmaymız.*

(Selim 1997: 46)

Şair ömrü, ak sût gibi görüyor. Bebek nasıl anne sütüne doyamaz bizim için de ömür öyledir. Ne kadar uzun yaşansa da yeter denmez; bitsin istenmez. Süt de öyledir. Nasıl oluyor da o doyumsuz süte bizi kavuşturan, en güzel duyguları bize yaşatan annemize bile duygularımızı tam olarak ifade edemiyor, sevgimizi sunamıyoruz? Bu üzüntü verici...

Şair, *Qırımname* isimli eserine *Ön Söz* niyetiyle yazdığı *Oquyucıma* isimli şiirinde şunları söyler:

*Satırlarda birevler tanırlar özün
Birevler²⁸ ayretnen tikerler közün,
Er fırsat kelgende yazdım çin²⁹ sözüm-
Taqdir kefinini özün biçersiñ.*

(Selim 2009: 43)

Her fırsatta, hissettiğini yazdığını, doğruluktan dürüstlükten taviz vermediğini ifade eden şair -ki bu şiirinin daha sonraki dörtlüklerinde milletini acımasızca eleştirecektir- takdiri yine okuyucusuna bırakmıştır. Ancak kendinin bu samimiyetine karşılık gelecek / denk olacak samimiyeti de okuyucusundan bekler.

*Er sefer qalemim elge alğanda,
Samimî oquyıcım, tek seni añdım.*

(Selim 2009: 43)

Samimi okuyucu ister. Şair eleştiriye açık bir kişi olduğunu da böylece ortaya koyar. Zaten şiirlerinde açık bir yüreklilikle kendini eleştirir. Yaptıklarını, yapamadıklarını, pişmanlıklarını bir bir ortaya koyar. İster ki okuyucusu da kendisi gibi olsun.

---

²⁸ birev: Biri, birisi.

²⁹ çin: Gerçek, hakikî, gerçeğe uygun.

Rinat Bektaşev, Şakir Selim'in bilgiyi önemseydiğini, cahilliği sevmediğini şu sözleriyle ifade ediyor: *Şakir ağa caillikni ve caillerni, tar zeinlilerni³⁰ sevmey edi. Şair inkişafni ve ilerige ketişni algışlap, özü de daima ileri seviyelerge irişmege tırışa³¹ edi. Aqay, ilerilemek kerek. İlerilemek ve insanlarnı özünnen beraber ileriletmek kerek! Bu küç bir iş ve bu iş için aman-aman er sefer kötek aşaysın³², amma başqa bir yolumız yoqtır* (Bektaşev 2009: 101). Şakir Selim, insan olarak çok bilinçlidir. Önce fert olarak insanın kendine saygı duyması gerektiğini bilir. Bu, sağlam karakterin işaretidir. Kim olduğunu, ne olduğunu bilmek, bu bilinçle yaşamak önemlidir. Herkes, her şey kendi görevini yerine getirmeli, sorumluluğunu bilmeli. Aksi takdirde sürekli başkalarına benzeyerek / benzemeye çalışarak yaşamak, insana / millete bir fayda getirmeyeceği gibi onun felaketi de olabilir.

*Er mucize yerde-kökte
Özcesine yaşasın
Sen olarğa oşama³³ tek
Olar saña oşasın!*

(Selim 1982a: 42)

Her bilinçli Türk sanatçısı gibi Şakir Selim için de millet olmak, başkasını taklitten kaçınmak önemlidir. Diğer şiirlerinde olduğu gibi *İnsanğa* isimli şiirinde de şair, güneş, ay, yıldız, derya, yel, gül, bülbül, okyanus gibi sembollerden faydalanmış, *kendin ol* çağrısında bulunmuştur. *Hiç kimseye, hiçbir şeye heveslenme; çünkü her büyük, güzel görünen şeyin mutlak bir zaafiyeti var. En güzeli kendin olmaktır. Bırak başkaları sana benzesin...* Peki neden başkalarına benzemeyelim? Bunu da şöyle cevaplıyor Şakir Selim:

*Sen Küneşke oşama
O gecesi nur bermey.
Sen Ayğa da oşama
Küneş çıqa körünmey.*

*Oşama sen yıldızğa
Yıldızın ille söner.*

³⁰ zein: Zihin, hafıza, bellek.

³¹ tırışmak: 1. Özenmek, elinden geleni yapmak. 2. Gayret etmek, çabalamak, çalışmak.

³² kötek aşamak: Dayak yemek.

³³ oşamak: Benzemek.

*Yanardağ olma qızğın
O da bir külge döner.*

(Selim 1982a: 42)

Şakir Selim, içinde bulunulan şartlar göz önüne alındığında bu şiirinde elbette *senle* milletine seslenmektedir. *Sen başkalarına benzeme: okyanus da olma kar boran da, güle de benzeme bülbüle de.* Şaire göre millet olmanın temeli budur. Her milletin kendine has değerleri, millet oluşunun da bir gayesi vardır. Değerlerden uzaklaşır, amacından saparsan, şairin de ifade ettiği gibi

*Aqqan suvday³⁴ yaşama
Qadır etmey³⁵ içerler.*

(Selim 1982a: 42)

yok olursun. Zaten kültürü, benliği, kısacası milleti millet yapan değerleri bitiren de budur. Şair milletine kimliğini hatırlatır ve etkili bir dille, semboller vasıtasıyla milletini uyarır. İnsan olarak da millet olarak da ben ≡ biz olarak yaşamının gerekliliğini, önemini vurgular.

Şair sabrın, mutluluk ve başarı için gerekli olduğunun bilincindedir. Dolayısıyla Şakir Selim sabırlı bir insandır. Sabır, kişinin sosyal hayatında başarıyı elde edebilmesinde çok önemlidir. Büyük başarılar sabrın mucizesidir. Bunu bilir ve milletine bu yönde telkinde bulunur. Milletinin de sabırlı olduğunu, çektikleri sıkıntıları sık sık şiirlerinde işleyerek dile getirir. Sabır beraberinde umudu barındırır. Şakir Selim'de umut hiç tükenmez. Milletine de aynı duyguları aşılamaya çalışır.

Şakir Selim realist bir sanatçıdır. Şiirlerinde bu realistik görülür. Şair, şiirlerinde gerçekleri ortaya koyar ama çözüm yolunu da gösterir. Bu yönüyle milletine hizmeti büyüktür. *Bahtlı Qul Say Özünü* (Selim 1997: 37) başlıklı şiirinde bir yılbaşı gecesi kanaatkâr bir kul olarak *her ne durumda olursan ol şükr eyle, kendini bahtlı bir kul say* diyerek halkına her durumda mutlu olabilmenin yolunu gösterir. Milletinin yaşadıkları kolay değildir. Rüyada bile korkunç gelir. Ama şair bütün bunlara rağmen ümitsizliği, yılgınlığı kabul etmez. Her zaman yapılacak bir şeyler vardır. Millet, bu topraklara doymadan giden babalara, gün görmeyen çocuklara, bu günlere dayanan analara dua edecek, ümidini kaybetmeyecek ve savaşmaktan hiç vazgeçmeyecek. Şair durumu tüm çıplaklığıyla ortaya

³⁴ suvday: Su gibi.

³⁵ qadır etmemek: Kadir bilmemek.

koyuyor; ancak milletine her zaman bir yol gösteriyor, onları tek yürek olmaya davet ediyor.

*Ey, vatandaş, qandaş, dındaş bugün qayda olsañ da,
Çekken azap-zametlerden biñ bir dertke tolsañ da,
Uzun avdet³⁶ yollarında gül çırayın³⁷ solsa da
Yarabbim, dep şükür eyle, bahtlı qul say özününi.*
(Selim 1997: 37)

Diğer Konular

Şairin günlük hayattan konusunu alan şiirleri de vardır. Bunlar yakın aile fertleri ya da kendi çocukluğuna dair olan şiirlerdir. *Bizim Qorantamız* (Selim 1997: 91) şairin son derece samimi, son derece anlaşılır bir şekilde kaleme aldığı bir aile tanıtımıdır. *Balalğım* (Selim, Sevgi Alevi 1982: 11) şairin kırk yaşında çocukluğuna bakışımı, yaşayamadığı çocukluğunu anlattığı ve o yıllara olan özlemine kendi kızlarıyla giderdiği, çocukluklarını yaşatma gayretini kaleme aldığı bir şiir. *Men Özüm* (Selim 1997: 92) şairin, artık büyüdüğünü, her şeyi kendi başına yapabilme becerisine sahip olduğunu düşünen, hep *ben kendim* diyen üç yaşında bir çocuğun yaşadıklarını anlatarak güzel bir ders verdiği şiirlerindedir. *Köbelek* (Selim 1997: 93) bir çocuk ruhunu yansıtır. *Çeltek ve Dedem* (Selim 1997: 62) çelteğin ne olduğunu dedesinden hareketle anlattığı ve o günlere özlemine dile getirdiği bir şiir.

*Er şey keçe eken ayatnen birge,
Dedem yoq, o çoqtan teslimdir yerge.
...Er sefer elime alğanda qalem,
Deyim: olsa edi çeltek³⁸ ve dedem.*

*Merdivenden Yıkıldı*da (Selim 1997: 65) bir annenin evlilik konusunda kızına verdiği nasihatler ve sonunda kızının düştüğü durum anlatılmakta. Şair her ne kadar bu şiirlerinde *ben* etrafında duygularını, düşüncelerini ifade etse de gene de her fırsatta okuyucularına öğüt vermekte, öğretici üslubunu her seferinde ortaya koymaktadır.

Şakir Selim'in ilki 1971 yılında olmak üzere birçok çalışması yayımlanmıştır. Bunları aşağıda dikkatlere sunuyoruz:

³⁶ avdet: Dönüş, dönme.

³⁷ çıray: Görünüş, yüz, surat.

³⁸ çeltek: Kalbur, elek.

Şiir Kitapları

- Aqbardağ, Şiirler Kitabı*, Taşkent, 1971
Duyğularım, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1975
Sevgi Alevi, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1982
Uyanuv, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1982
Yellerni Diğle, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1986
Tüşünce, Şiirler Kitabı, Akmescit, 1997
Qırımname, Şiirler Kitabı, Akmescit, 2006
Qırımname II, Şiirler Kitabı, Akmescit, 2008

Tercümelere

- Hamit Gulam, "Ebedilik"* (Roman), Taşkent, 1981, (Özbekçeden çevirenler: Çerkes-Ali, Ş. Selim)
"Kavkas Esiri" (A. S. Puşkin "Kavkazskiy plennik" poema, Rusçadan), *Yıldız*, 1999, No: 3, s.11-32
"Küçük Tragediyalar" (A. S. Puşkin, Rusçadan)
"Quşçıq" 1823, "Sağır qadığa..." 1830 (A. S. Puşkin şiirleri, Rusçadan)
"Motsart ve Saleri" (A. S. Puşkin "Motsart i Saleri", Rusçadan)
M. Yu. Lermontov (Şiirler, Rusçadan)
N. V. Gogol "Evlenüv" ("Jenitba" pesası, Rusçadan)
T. Şevçenko "Katerina". Poyema (Ukrain tilinden). *Yıldız*, 1998. No: 9-10, s.16-34
A. Mitskeviç "Qırım sonetleri" (Leh tilinden)
U. Şekspir "Makbet" (Rusçadan)
U. Şekspir "Romeo ve Culyetta" (parça, Rusçadan)
P. Merime "Karmen" (Rusçadan)
Mustay Karim "Ay tutulğan gece" ("V lunnuyu noç" pesa)
"Yedi Kocah Hürmüz" (Sadık Şendil, Türkçeden, pesa)
Danilo Kononenko (şiirler, Ukrain tilinden)

- Rauf Parfi. Eñ uzun tercimeı alım. Asret anamnıñ aynenisi. Brend İyentske vatan aqqında mektübim. Şiirler.* *Yıldız*, 1987, No: 3. s.120-124
Aleksandr Tvardovskiy. Hatıra uquqınen. Poema. (Rusçadan) *Yıldız*, 1998, No: 6, s.11-23

Makaleleri

- Milletimizni titretken üç kün* (1997 sene dekabr 19-21 künleri münasebetile) *Yıldız*, 1998, No: 2, s.3-6

- Biz genenilecek milletimizmi?* *Yıldız*, 2001, No: 2, s.3-7
Narpay Pamuççuları, *Yıldız*, 1984, No: 1, s.3-6
Tezyalar yanında çiçekler (Beş yıllık ileri adamları) *Yıldız*, 1986, No: 2, s.24-28
Değişüvler deviri ve icatkâr, *Yıldız*, 1987, No: 2, s.120-129
Edebiyatımızın ırmaq başları (K. Qoñurath ile beraber) *Yıldız*, 1992, No: 4, s.73-84
Mekânım "Qırım edi, Qırım olsun mezarım" (Eşref Şemi-zadenin 90 yıllığı münesebetinen) *Yıldız*, 1998, No: 9-10, s.7-15
Tüşkünlikmi, istidatsızlıkmı? (1997 sene bedi' edebiyatımızğa bir nazar) *Yıldız*, 1998, No: 2, s.8-21
Şiiriyet-"şirpotreb" degil... (1998 Edebî yılın yeküni) *Yıldız*, 1999, No: 2, s.39-46
Esasî esabatımız-eserlerimizdir, *Yıldız*, 1999, No: 6, s.65-71
Şanlı ve facialı ömür (Bekir Çoban-zadenin 110 yıllığına) *Yıldız*, 2003, No: 2, s.5-7
Qırımtatar edebiyatşınashğı: şimdiki vaziyeti ve kelecegi ("Qırımtatar edebiyatşınashğıın bugünkü vaziyeti ve istikbalı" konferentsiyası, Çıkış. TMU, 2002, aprel 20) *Yıldız*, 2003, No: 3, s.4-10
Çingiz Aytmatovniñ şereflı 75 yıllığı, *Yıldız*, 2003, No: 3, s.126-131

Sonuç

Şakir Selim'in edebî şahsiyeti ile ilgili ulaştığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Şairin eserleri, Kırım Türklerinin tüm yaşantılarının ve duygularının bir aynası gibidir. Çünkü sanatçı, milletinin hayatını ilgilendiren her konuda şiirler kaleme almıştır.

Şakir Selim için *anne* çok önemlidir. *Anne*, şairin şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Anne sevgisini, annesini küçük yaşta kaybetmenin acısını pek çok şiirinde dile getirmiştir.

Sanatçı için *sadakat* son derece önemlidir. Özellikle de *Vatana sadakat*, *Millete sadakat*, *Anneye sadakat*.

Şakir Selim, *ben* duygusuyla değil, *biz* bilinciyle hareket eden bir şairdir. Bunu, eserlerinin tamamında görmek mümkündür.

Her Kırım Türkü gibi Şakir Selim'de de sürgün onulmaz yaralar açmıştır. Şair, o geceyi her fırsatta âdeta resmetmiştir.

Şakir Selim, Kırım Tatarlarının günlük hayatlarını da samimi bir şekilde şiirlerinde ifade etmiştir.

Şaire göre sözler değil, yaşayış önemlidir. O, milleti için yaşayan ve onun için yazan bir sanatçıdır.

Şakir Selim, kendini milletine karşı sorumlu hisseder ve eserlerini hep bu bilinçle oluşturur.

Şakir Selim, çok sevilen bir sanatçı olmasına rağmen mütevazılığını hiçbir zaman kaybetmemiştir.

Şair, her zaman samimidir. İnsanların da samimi olmalarını ister.

Vatanına ve milletine düşkün olan şair, yeri geldiğinde milletini eleştirmekten de geri durmamıştır.

Sanatçı, kimi zaman kendisini de eleştirir. Çünkü Şakir Selim, eleştiriye açık bir şairdir.

Zehir olsa da ondan tatmak gerek anlayışıyla aşka yaklaşan şair, vatanına, ailesine, güzellere vb. olan aşkını da şiirlerinde işlemiştir.

Şakir Selim, bilgiyi hep önemseyen, cahilliği ise hiç sevmeyen bir şairdir.

Sanatçı, insanın önce fert olarak kendine saygı duymasını ister. Şair için kim olduğunu bilerek yaşamak son derece önemlidir.

Şaire göre sürekli başkalarını taklit ederek, onlara benzemeye çalışarak yaşamak, o milletin felaketi olur. Bu bağlamda millet olmak, başkasını taklitten kaçınmak gerekir.

Şakir Selim, mutluluk ve başarı için sabrın gerekli olduğunu bilir. Her fırsatta milletine de sabır telkin eder.

Şakir Selim realisttir. Şiirlerinde hep gerçeklerden bahseder; bu gerçekler doğrultusunda çözüm yollarını da ortaya koyar.

KAYNAKÇA

- ALEKSANDROV, G. M. "Sürgün Yılı", (Çev. Orhan Uravelli), Ankara: Emel, İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi, Mayıs-Haziran, S.: 196, 1993.
- ASANOV, Ş. A.; Garkavets, A. N.; Üseinov, S.M.. Kırım Tatarca - Rusça Lugat, Kiyev "Radyanska Şkola", 1998.
- BEKTAŞEV, Rinat. "Közlerinde Uçunlar Oynağan Adam", Yıldız, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.
- BOZKURT, Fuat. Türklerin Dili. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1999.
- CLAUSON, Sir Gerard. An Etymological Dictionary of Pre - Thirteenth -Century Turkish. Oxford, 1972.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 9. bs., Ankara: Aydın Kitabevi, 1990.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican ve Diğerleri. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1991.
- Fikirde Birlik. "Kırım Tatar Edebiyatından Portreler: Şakir Selim", <http://www.fikirdebirlik.org/yazdir.asp?yazi=200809005>
- KIRIMLI, Hakan. Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1916), Ankara: TTK Yay., 1996.
- KOLCU, Ali İhsan. Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı I, 2. bs., Erzurum: Salkımsöğüt Yay., 2006.
- MUSTAFAYEV, E. M. Büyük Rusça-Türkçe Sözlük, İstanbul: Engin Yay., 1996.
- MÜYEDİN, Rüstem. "At Ölse-Nahı Qahr, Yigit Ölse-Namı Qahr", Yıldız, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.
- OSMAN, Ayder. "Şairni Halq Doğura", Tüşünce, 1997
- ÖNER, Mustafa. Bugünkü Kıpçak Türkçesi, Ankara: TDK Yay., 1998.
- SEİTBEKİROV, Eldar. "Vatanın Bağrında Uzur Tapıtı", Yıldız, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.

- SELİM, Şakir. Aqbardağ, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1971.
- _____, Duyğularım, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1975.
- _____, Sevgi Alevi, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1982.
- _____, Uyanuv, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1982.
- _____, Yellerni Dinle, Şiirler Kitabı, Taşkent, 1986.
- _____, Tüşünce, Şiirler Kitabı, Akmescit, 1997.
- _____, Qırımname, Şiirler Kitabı, Akmescit, 2006.
- _____, Qırımname II, Şiirler Kitabı, Akmescit, 2008.
- _____, "Oquycıma", Yıldız, Mahsus san, Mayıs, 2009.
- _____, "Qırımtatar Güzelleri", Yıldız, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.
- _____, "Menim Bir Davam-Vatan Davası", Yıldız, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.
- SELİM, Şakir. "Qırımname", Yıldız, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.
- _____, "Dertleşüv", *Yıldız*, Nu: 1, Yanvar-Fevral, 2009.
- Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yay., 10. bs., 2005.
- ÜSEİNOV, S.M. Kırım Tatarca-Ruşça Lugat, Simferopol, 2005.
- YÜKSEL, Zühâl. Kırım, Kazan ve Başkurt Türkçelerinde Fiil, Ankara: Gazi Ü. Sosyal Bilimler Ens. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1992.
- _____, "Sürgün Üstüne Sürgün", (Anl. Fatime Küçük), Ankara: Emel, İki Aylık Fikir-Kültür Dergisi, Eylül-Ekim, S.: 204;, 1994.
- _____, "Kırım Türkleri Edebiyatı", Türk Dünyası El Kitabı, C. IV, Ankara: TKAE, 3. bs., 1998.